

Serliga heimild arbeiðsgevarans at søkja upplýsingar um umsøkjara

Úrtak

Ivamálið hevur verið um, hvussu upplýsingar skulu veitast í sambandi við starvs-umsóknir, og serliga um tað er fyrrverandi ella komandi arbeiðsgevarin, ið hevur ábyrgdina av at tryggja, at heilt privatir og óviðkomandi upplýsingar ikki koma fram. Løgtingsins umboðsmaður kemur í máli frá 2006 til, at ábyrgdin einamest liggur á móttakandi myndugleikanum, sum ikki eigur at notera óviðkomandi upplýsingar, hann fær frá fyrrverandi arbeiðsgevara. Í líknandi máli kemur danski Hægstirættur í 2011 til óðrvísi niðurstøðu og staðfestir, at tað er fyrri arbeiðsgevarin, ið skal tryggja sær, at heilt privatir upplýsingar ikki koma fram, tá hann svarar fyrispurningi um fyrrverandi starvsfólk.

Abstract

It has not been clarified in relation to applications for public employment whether it is the former employer or the (potential) future employer, receiving an application, who is responsible for ensuring that purely private and otherwise irrelevant information is not included in the case. The Ombudsman of the Løgting has stated in a case from 2006 that this responsibility lies primarily with the receiving authority, which should not register irrelevant information provided by previous employers. In a similar case from 2011, the Danish Supreme Court on the other hand concludes that it is the former employer, if asked about former employees, who must ensure that purely private information is not passed on.

1. Inngangur

Í almennari setanartilgongd, har endamálið er at finna best skikkaða umsøkjaran til alment starv, skulu ásetingarnar í fyrisitingarlógini (Løgtingslóg nr. 132 frá 10. juni 1993 um fyrisitingarlóg) havast í huga. Hetta er tí, at avgerðin um, hvør skal setast, verður mett sum ein fyrisitingarrættarlig avgerð. Aðrar lógir, kollektivir sáttmálar, almennur setanarpolitikkur v.m. eru eisini viðkomandi í setanartilgongdini, men verða ikki nærri viðgjørð her.

Í umsókn um starv hjá tí almenna vísir umsøkjari javnan til aðrar arbeiðsgevarar, ið viðkomandi fyrr hevur havt. Slíkt tilvísing í starvsumsókn er at meta sum, at

1 Master í lóg, stjórnarfulltrúi á landssjúkrahúsinum. Greinin hevur uppruna í uppgávu, sum varð skrivað undir lesnaðinum á Fróðskaparsetri Føroya.

loyvi er givið setanarmyndugleikanum at venda sær til fyrrverandi arbeiðsgevarar og fáa nærri upplýsingar um umsøkjaran. Komandi arbeiðsgevarin kann tí søkja sær upplýsingar um umsøkjara hjá fyrrverandi arbeiðsgevara, ið umsøkjari vísir til. Hetta er tó ikki ein rættur uttan avmarkingar.

Fyrisitingarlógin vísir í § 28 á avmarkingarnar í mun til, hvat slag av upplýsingum, ið er loyvt at biðja um í málum, ið byrja við umsókn, og fyrisitingarlógin § 18 og innlitslógin (Løgtingslóg nr. 133 frá 10. juni 1993 um innlit í fyrisitingina) § 6 hava við sær, at notat skal takast, og partshoyrast skal um upplýsingar, sum ikki eru til fyrimuns fyri umsøkjaran, og sum hava stóran týðning fyri avgerðina í málinum

Niðanfyrri verður atgongdin at heinta upplýsingar hjá fyrrverandi arbeiðsgevara viðgjörd nærri, herundir hvussu myndugleikarnir eiga at handfara upplýsingar um umsøkjara.

2. Upplýsingar um heilt privat viðurskifti

Sambært § 27 í fyrisitingarlógini ber ikki til at *lata* upplýsingar um heilt privat viðurskifti frá einum myndugleika til ein annan uttan samtykki frá tí, ið upplýsingin viðvíkur. „Heilt privat viðurskifti“ verða útgreinað í somu grein sum upplýsingar um ættarslag, átrúnað, húðalit, politisk viðurskifti, kynsliga sannføring, heilsuviðurskifti, revsiverd viðurskifti, rúsevnmismisnýtslu og sosialar trupulleikar.

Fyrisitingarlógin vísir í § 28, stk. 2, á, at í málum reist við umsókn, ber einans til at *biðja um* upplýsingar um heilt privat viðurskifti, um umsøkjarin hevur veitt samtykki. Avmarkingin hevur sambært viðmerkingunum til lógina til endamáls, at umsøkjari sjálvur skal kunna hava ávirkan á, hvørjar upplýsingar um heilt privat viðurskifti skulu koma fram í viðgerðini av umsóknini.²

Umframt at mark er fyri, hvat fyrisitingarligur setanarmyndugleiki kann biðja um og lata av upplýsingum, er heldur ikki loyvt at *viðgera* privatar upplýsingar. Persónsupplýsingarlógin greinar privat viðurskifti á sama hátt sum fyrisitingarlógin, men byggir á eitt prinsipielt bann ímóti, at slíkir upplýsingar verða viðgjördir uttan samtykki. Ein arbeiðsgevari kann eitt nú ikki skriva í starvsfólkamappuna, hvønn politiskan lit eitt starvsfólk hevur. Frávik verða tó gjörd frá hesi reglu eftir §§ 9 og 10 í persónsupplýsingarlógini (Løgtingslóg nr. 73 frá 8. mai 2001 um viðgerð av persónsupplýsingum) og eftir §§ 12 og 13 í nýggju dátuverndarlógini, sum fær gildi 1. januar 2021, um eitt nú persónurin av egnum vilja hevur játtað viðgerð av slíkum upplýsingum, ella neyðugt er hjá fyrisitingarliga myndugleikanum at viðgera viðkomandi upplýsing fyri at røkja endamál, sum greitt ganga fram um

2 Løgtingstíðindi 1991, s. 460.

fyrilitið fyri starvsfólkinum.³ Hevur setanarmyndugleiki fingið upplýsingar til vege, sum hava týðning fyri málið, og ikki eru til fyrimuns fyri umsøkjaran, eigur myndugleikin at kunna umsøkjaran um hetta og vísa á móguleikan fyri at gera viðmerkingar; v.ø.o. partshoyra umsøkjaran.

3. Endamálið við partshoyring

Partshoyring skal tæna bæði fyrisitingarliga myndugleikanum og partinum í einum máli. Endamálið er at upplýsa málið so væl sum gjørligt, men eisini at partarnar í málinum fáa høvi til at seta fram aðra fatan enn myndugleikans av málinum (rættur til kontradiktion). Reglurnar um partshoyring framganga av §18 í fyrisitingarlógini.

Fyri fyrisitingarliga myndugleikan er endamálið at fáa málið so væl upplýst sum til ber fyri harvið at hava so breitt grundarlag sum gjørligt at taka avgerð út frá. Fyri partin í einum máli veitir ásetingin um partshoyring móguleika fyri at koma við viðmerkingum ella kontradiktionum, sum kann rætta grundarlagið fyri avgerðini, myndugleikin skal taka.

Høvuðsreglan um partshoyring ásetur, at um partur í einum máli:

- ikki er vitandi um, at ávísir upplýsingar finnast um umstøður í málinum,
- upplýsingarnir ikki eru til fyrimuns fyri partin,
- upplýsingarnir kunnu hava týðning fyri avgerðina,

so eigur hesin at verða kunnaður um upplýsingarnar, sum myndugleikin hevur, og fáa móguleika at koma við viðmerkingum.

Ongi formlig krøv eru um, hvussu partshoyring skal avgreiðast. Vanligt er tó, at hetta verður gjørt skrivliga, at ein rímlig svarfreist fyriliggur, ofta 14 dagar, og at lagt verður upp til, at tað er ein *móguleiki* hjá partinum at gera viðmerkingar og tískil ikki kravt.⁴

Hvørjar upplýsingar partshoyrast skal um, veldst um hvørt teir lýsa viðkomandi umstøður ella kunnu nýtast sum próvførsla í málinum. Faktiskir upplýsingar, sum verða mettir at hava týðning fyri málið og ikki eru til fyrimuns fyri umsøkjaran, hava við sær krav um, at partur í málinum verður hoyrdur. Hoyring fevnir tí vanliga bert um faktuellar upplýsingar og er ikki ætlað til viðmerkingar um

3 Sí Peter Blume & Jens Kristiansen, *Persondataret i ansættelsesforhold*, Jurist – og Økonomforbundets Forlag, 2011, s. 119.

4 Kári á Rógvi & Bárður Larsen, *Fyrisitingarlóg*, 2012, s. 119ff.

lógargrunndarlagið í einum máli.⁵ Fleiri frávik eru frá ásetingini um partshoyring, men útgangsstøðið er, at partshoyrast skal, um nevndu treytir gera seg galdandi.

Til ber sostatt ikki at veita upplýsingar í trúnaði til setanarmyndugleikan, tí endamálið við kontradiktión er, at partur í máli skal hava høvi til bæði at mótmæla, men harumframt eisini at vita, hvør hevur veitt fyrisitingarliga myndugleikanum upplýsingarnar. Hetta er galdandi í øllum málum, har ein fyrisitingarligur myndugleiki skal taka avgerð um eitthvørt. Tað er nærum einans í barnaverndarlógini, at undantøk finnast.⁶

4. Partshoyring snýr seg einans um egin viðurskifti

Í setanarmálum kann ikki partshoyrast um upplýsingar, sum ikki ber til at fáa innlit í vísandi til reglurnar um partsinnlit. Hetta hevur serligan týðning fyri setanarmál, har partarnir samsvarandi §10, stk. 2, í fyrisitingarlógini einans kunnu fáa innlit í upplýsingar um teirra egnu viðurskifti og ikki viðurskifti hjá øðrum umsøkjjarum.⁷

Partshoyring er tryggin fyri, at avgerð er tikin á vælupplýstum grundarlagi. Ein fyristingarmyndugleiki eigur tí ikki at taka avgerð í einum máli, fyrr enn partshoyring er farin fram. Ongin ella manglandi partshoyring kann tí viðføra, at avgerðin gerst ógildug. Í uppsagnarmálum hevur vantandi partshoyring kortini ikki við sær, at avgerðin verður ógildað á tann hátt, at tann uppsagdi hevur krav um at sleppa aftur í starvið. Er avgerðin heft við týðandi manglum, fær starvsfólkið vanliga fíggarligt endurgjald í staðin.⁸

5. Ymiskir úrskurðir hóast somu umstøður

5.1. Mál frá løgtingsins umboðsmanni um starvssetan á ALS í 2006

Í máli frá Løgtingsins umboðsmanni, frá 31. mai 2006⁹, verður mál um starvssetan á Arbejdsloysissskipanini viðgjørt, har klagað var um, at umsøkjari ikki fekk fullt innlit í skjøl viðvíkjandi starvsúmsókn síni. Umsøkjari var ein av 25, ið

5 Kári á Rógvi & Bárður Larsen, *Fyrisingarlóg*, 2012, s. 120.

6 Kári á Rógvi & Bárður Larsen, *Fyrisingarlóg*, 2012, s. 123.

7 Jon Andersen og Elizabeth Bøggild Nielsen, „Mere om partshøring i personalesager“, Ugeskrift for Retsvæsen, 1999, s. 175-182 (s. 179).

8 Dimitri Weil, *Forvaltningsretten i hovedtræk*, Jurist – og Økonomforbundets Forlag, 1. udg. 2011, s. 45.

9 Sí *Álit viðvíkjandi vantandi starvssetan á Arbejdsloysissskipanini og noktan av innliti*, dagfest tann 31. mai 2006, J.Nr.: 200500069/41 <<https://www.lum.fo/Default.aspx?ID=9746&M=News&PID=31386&NewsID=2709>>. Seinast vitjað 08.12.2020.

høvdu sòkt eitt starv hjá ALS, har ongin bleiv settur. Grundgevingin í ítøkiligari forinum var, at førleikar hansara ikki vóru hóskandi. Í málinum kemur fram, at setanarmyndugleikin hevur sòkt sær upplýsingar umvegis telefon hjá fyrra arbeiðsgevaranum hjá umsøkjaranum á Toll og Skat, sum víst hevði verið til í umsóknini.

Sambært § 6 í lógini um innlit í fyrisingina er notatskylda, tá ein myndugleiki tekur ímóti upplýsingum munnliga viðvíkjandi teimum veruligu ella faktisku umstøðunum í einum máli. Kravið er galdandi fyri mál, har avgerð verður tikin, og upplýsingarnir hava týðning fyri avgerðina í málinum.¹⁰

Í telefonnotatimum, sum ALS hevði gjørt, stóð m.a., at umsøkjarin arbeiðdi seint, var ikki góður til „dead-lines“ v.m. Slíkir upplýsingar eru viðkomandi, tí teir lýsa umsøkjaran sum starvsfólk. Tá leysa starvið varð viðgjørt, kom kortini greitt fram í einum uppriti frá setanarbólkinum til stýrið fyri ALS, at upplýsingarnir vórðu brúktir sum avgerandi orsök til ikki at seta umsøkjaran í starvið. Av tí at upplýsingarnir ikki vóru til fyrimuns fyri umsøkjaran, áttu teir at verða lagdir fyri umsøkjaran til viðmerkingar, innan avgerð var tikin um ikki at seta hann í starv. Hann átti tí at verið partshoyrdur. Hetta var tó ikki gjørt, og metti Løgtingsins umboðsmaður, at hetta var brot á fyrisingarlógina §18 um partshoyring og var ein álvarsligur feilur í málsviðgerðini.¹¹

Í sama telefonnotati varð eisini niðurskrivað, at umsøkjarin var „Ebenezar- maður burturav“. Tað er ein átrúnaðarlig upplýsing, sum kemur undir heilt privat viðurskifti sambært § 28 í fyrisingarlógini, sum ikki hava veruligan týðning í málinum. Løgtingsins umboðsmaður metti, at notatið um átrúnaðarligu viðurskiftini hjá umsøkjaranum kundi ikki hava annað endamál enn at ávirka avgerðina á ósakligan hátt og kom til ta niðurstøðu, at hetta átti als ikki at verið noterað.¹²

Løgtingsins umboðsmaður gav tí ALS eina álvarsliga átalu fyri fyrisingarligu viðgerðina av málinum, serliga fyri vantandi partshoyring, og mælti til, at viðgerðin av umsóknunum varð tikin upp av nýggjum.¹³

5.2. Líknandi danskt hægstarættarmál

Eitt líknandi danskt mál kom til ymsar niðurstøður í bý – og landsrætti og endaði tí í Hægstarætti í 2011. Málið snúði seg somuleiðis um upplýsingar av privatum

10 Kári á Rógvi & Bárður Larsen, *Fyrisingarlóg*, 2012, s. 165.

11 Sí nevnda umboðsmansálit, dagfest 31. mai 2006, s. 24.

12 Nevnda umboðsmansálit, dagfest 31. mai 2006, s. 24.

13 Nevnda umboðsmansálit, dagfest 31. mai 2006, s. 25.

slag við starvssetan. Ein umsøkjari til alment starv veitti munnliga loyvi til, at setanarmyndugleikin søkti sær upplýsingar frá fyrra arbeiðsgevara. Í tí sambandi kom fram, at umsøkjari hevði havt stóra sjúkrafráveru og hevði verið undir illgruna fyri at hava rúsdrekka trupulleikar, men at hetta varð blivið afturvíst og hevði ikki verið orsök til, at umsøkjarin var uppsagdur úr fyrra starvinum.¹⁴ Upplýsingar um sjúkrafráveru og rúsdrekka koma undir heilt privatar upplýsingar.

Umsøkjarin fekk ikki søkta starvið, og hóast ikki var víst til privatu upplýsingarnar í grundgevingini, var málið roynt í bæði bý – og landsrætti. Umsøkjarin hevur helst mett, at privatu upplýsingarnar hava havt ávirkan á avgerðina um, at viðkomandi ikki fekk starvið. Úrskurðirnir gjørdust ymiskir. Býrætturin í BS 13-3-909/2006 frídømdi bæði setanarmyndugleikin og fyrra arbeiðsgevaran. Grundgevingin var, at upplýsingarnir vóru mettir at verða sakligir og rættir og givnir manuelt og við loyvi frá umsøkjara. Upplýsingarnir vóru tískil ikki fevndir av §1 í táverandi donsku persónsdatalógini, sum í 2006 bert avmarkaði elektroniska víðarilatan av upplýsingum – ikki manuella. Partshoyring átti at verið, men mett var ikki, at vantandi hoyringin hevði havt ávirkan á avgerðina.

Eystari landsrættur metti hinvegin í úrskurði, kunngjørdur í U.2009.2586Ø, upplýsingina um møguliga rúsdrekkamisnýtslu at vera heilsuupplýsing og brúkti donsku helbredsopplýsningsloven sum lógargrundarlag. Setanarmyndugleikin varð tí dømdur at hava brotið ásetingina í § 2, stk. 4, í hesi lóg um innheintan av upplýsingum, og fyrra arbeiðsplássið varð dømt fyri at hava brotið § 11 um tagnarskyldu. Býrætturin frídømdi sostatt báðar myndugleikar, meðan Landsrætturin dømdi báðar myndugleikar.

Í hægstarættarmálinum, har dómur er endurgivin í U.2011.2343H, bleiv høvuðs-evnið tí um rættin hjá setanarmyndugleika til at innheinta upplýsingar og heimildin hjá fyrra arbeiðsgevara til at geva upplýsingar. T.v.s. hvørt tað er myndugleikin, sum *søkir* upplýsingar ella tann, sum *letur* upplýsingar, ið eigur ábyrgdina av, at privatu upplýsingarnar komu fram.

Hægstirættur brúkti donsku fyrisingarlógina § 29 (svarandi til føroysku § 28) sum lógargrundarlag til at frídøma setanarmyndugleikan, tí hesin ikki hevði spurt beinleiðis eftir upplýsinginum um illgruna um rúsdrekkamisnýtslu. Danska persónsdatalógin § 7 var hinvegin nýtt sum grundarlag undir at døma fyrra arbeiðsgevara at gjalda umsøkjara fíggarligt endurgjald fyri at hava givið

14 Peter Blume, „Indhentelse af oplysninger om jobsøøger – Højesterets dom af 27. maj 2011 (U 2011.2343 H)“, Juristen nr. 8, 2011, s. 239-244.

víðari upplýsingar manuelt, sum tó vóru tøkir elektroniskt og tí vóru fevndir av persónsdatalógini.¹⁵

Dómurin er í samsvari við fagbókmentir um evnið, eitt nú viðmerkingina til dansku fyrisitingarlógina eftir John Vogter, sum sigur, at tað „er den myndighed, der råder over oplysningen, som skal tage stilling til, om videregivelsen er berettiget“.¹⁶

Áhugavert í hesum sambandi er tí, at í bæði føroyska og danska málinum komu privatir upplýsingar fram í málinum, ávikavist „ebenezer-maður burturav“ og „illgruni um rúsdrekkamisnýtslu“, uttan at setanarmyndugleikin hevði biðið um teir. Sostatt var setanarmyndugleikin ikki farin út um heimild sína at søkja privatar upplýsingar. Í báðum førum var tað fyrrverandi arbeiðsgevarin, sum veitti upplýsingarnar uttan at verða beinleiðis spurður um hesi viðurskipti.

Løgtingsins umboðsmaður gav ALS átalu fyri at hava noterað privata upplýsing, sum ikki var viðkomandi fyri málið, ímeðan Toll – og Skattstova Føroya, sum hevði veitt ALS upplýsingina, onga átalu fekk. Í danska hægstaréttardóminum harafturímóti verður fyrrverandi arbeiðsgevarin dømdur fyri at hava brotið persónsdatalógina við at geva víðari privatar upplýsingar, meðan móttakarinn verður frikendur, tí hann ikki spurdi beinleiðis um hetta. Sostatt vóru umstøðurnar líkar, men úrskurðirnir ymiskir.

Eisini fekk ALS átalur frá umboðsmanninum fyri manglandi partshoyring, tí treytirnar fyri at partshoyra vóru til staðar, og prógv vóru í uppritinum til stýrið um, at avgerðin var grundað á upplýsingarnar frá Toll – og Skattstovuni. Í hægstaréttardóminum vóru treytirnar fyri partshoyring somuleiðis til staðar, tí upplýsingarnar heldur ikki her vóru til fyrimuns fyri umsøkjaran. Av tí at privata upplýsingin sambært setanarmyndugleikanum ikki var avgerandi fyri, at umsøkjarin ikki fekk starvið, metti Hægstirættur, at partshoyring ikki vildi havt týdning fyri málið. Hvørt vantandi partshoyring veruliga onga ávirkan hevði er helst ivasamt, síðani ein setanarmyndugleiki neyvan søkir sær upplýsingar um umsøkjara, um als ongin ætlan fyriliggur um møguliga at seta viðkomandi í starv. Kortini er so, at um ein umsøkjari metir, at privatir upplýsingar eru orsök til at viðkomandi ikki fær starv, má hann sjálvur bera prógv fram um hetta.¹⁷

15 Peter Blume, „Indhentelse af oplysninger om jobansøger – Højesterets dom af 27. maj 2011 (U 2011.2343 H)“, Juristen nr. 8, 2011, s. 241ff.

16 John Vogter, *Forvaltningsloven med kommentarer*, 3 útg., Jurist – og Økonomforbundets Forlag, 2001, s. 591.

17 Peter Blume, „Indhentelse af oplysninger om jobansøger – Højesterets dom af 27. maj 2011 (U 2011.2343 H)“, Juristen nr. 8, 2011, s. 243.

6. Niðurstøða

Í spurninginum um, hvør skal tryggja, at heilt privatir og óviðkomandi upplýsingar ikki koma fram í málum viðvíkjandi starvsumsókn, hevur Hægstirættur í dóminum frá 2011 staðfest, at tað er myndugleikin, sum *letur* upplýsingar, sum skal ansa eftir hvørjir upplýsingar, hann veitir øðrum myndugleika. Áðrenn hetta var býrætturin kortini komin til, at hvørgin myndugleiki var farin um mark í máli, har heilt privat upplýsing varð latin av fyrrverandi arbeiðsgevara og noterað av myndugleikanum, sum móttók starvsumsókn, hóast upplýsingin hevði ivasaman relevans. Eystari landsrættur hinvegin dømdi báðar myndugleikar.

Úrskurðurin hjá Løgtingsins umboðsmanni, sum somuleiðis gav móttakandi myndugleikanum átaluheldur enn myndugleikanum, sum lat upplýsingarnar, var frá 2006, og donsku dómarnir vóru eftir hetta. Tó vístu fakbókmentir longu í 2001 á, at tað altíð er myndugleikin, sum letur upplýsingarnar, ið skal tryggja sær, at upplýsingarnir ikki eru heilt privatir upplýsingar, soleiðis sum lýst í serliga § 27 í fyrisitingarlógini. Móttakandi myndugleikin hevur notatskyldu, men einans um upplýsingar, sum eru viðkomandi fyri málið. Eru upplýsingarnir ikki til fyrimuns fyri umsøkjaran, men viðkomandi fyri avgerðina, skal umsøkjarin partshoyrast, áðrenn avgerð verður tikin.